

לאן הגענו ? לאחר לימוד הירושלמי בו נאמר איסור של תחילת מלאכה בשבת (לא והתחל בכל חיתה) אפילו אם מדובר באותה מלאכה עצמה, התברר שהרמב"ם בפירושו לגמ' (בבלי) ג"כ נוקט שאין לאפשר תחילת מלאכה חדשה בשבת אף לבית הלל והמחנה חיים דיק כן גם מדברי הרמב"ם :

רמב"ם בפרק ג' הלכה א'

מותר להתחיל במלאכה מערב שבת אף על פי שהיא נגמרת מאליה בשבת, שלא נאסר עלינו לעשות מלאכה אלא בעצמו של יום, אבל כשתעשה המלאכה מעצמה בשבת מותר לנו ליהנות במה שנעשה בשבת מאילו. משמע, רק להמשיך מותר אבל לא להתחיל !

שבת דף מז: – שים לב לדין המים

משנה. נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה : גמ'. ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה לימא תנן סתמא כרבי יוסי דאמר גורם לכיבוי אסור ותסברא אימור דאמר רבי יוסי בשבת, בערב שבת מי אמר (רש"י: כגון זה, שנותן המים מבעוד יום בכלי תחת הנר) ? וכי תימא הכא נמי בשבת והתניא נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות בשבת ואין צריך לומר בערב שבת ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה מערב שבת ואין צריך לומר בשבת (רש"י... וגזירה מבעוד יום אטו משחשכה) אלא אמר רב אשי אפילו תימא רבנן שאני הכא מפני שמקרב את כיבוי (רש"י: זימן כיבוי להדיא והוה ליה מכבה ממש אי יחייב ליה בשבת).

לפנינו אב מלאכה חדש של מכבה הנעשית מערב שבת – מה דרגת האיסור לפי סוגייתנו (ועיין ירושלמי פ"ג הלכה ח' שלא ציין לחילוק של ע"ש ומשמע שנקט שהמשנה היא בשבת)

תוספות מסכת שבת דף מז עמוד ב ד"ה מפני שמקרב

מפני שמקרב את כבוי... ואם תאמר מאי שנא שריית דיו וסממנים ופריסת מצודה דשריין בפ"ק (דף יז:) עם השמש והכא אסרינן מע"ש שלא יבא לעשות בשבת ? ... ולתוס' תירוצים שונים - ולא תירץ שכאן מדובר בתחילת מלאכה "חדשה".

משנה ברורה סימן רסה ס"ק טו/ בדין נתינת הכלי עם המים

(טו) אפילו מבע"י - ואף על גב דבשאר מלאכות קי"ל דשרי להתחיל אותו מבעוד יום והמלאכה נגמרת בשבת כמ"ש רס"י רנ"ב ולא גזרינן שמא יתחיל לעשות כן בשבת. שאני התם דהכל יודעין שהוא מלאכה ולא יטעו לעשות כן בשבת אבל הכא יש לחוש שמא יחשוב שאין בזה שום איסור ויעשה כן בשבת ויש לחוש שמא יגביה הכלי עם המים נגד הניצוצות ויכבה אותן [תוספות סוף כירה וע"ש עוד טעמים והעתיקו המ"א]:

שו"ת מהר"ם שיק אורח חיים סימן קנז (וע"ע תשובת ריב"א במפתחות סימן ה')

כלי שעות שמתוקן וערוך להדליק נר מעצמו אי רשאי לתקנו ולהעריכו בערב שבת בכדי שידליק הנר בליל שבת ואי מותר ליהנות מאורו בעזה"י ו' חשון תרל"א לפ"ק.

החיים והשלום וכל טוב לתלמידי הרב המאור הגדול המופלג החרוץ כש"ת מו"ה זוסמאן סופר נ"י אבדק"ק האלאש יע"א מכתבו קבלתי, ועל אשר שאלתני באבן השעות שנעשה כעת שעם וועקיר מדליק גם כן נר, אם רשאי להעמידו ולהכניס בערב שבת כדי שהוועקיר ידליק האור בשבת קודש באשמורת הבוקר. ודעת מעלתו נ"י נוטה להתיר, דכיון שנוהגין העולם לאסור להעמיד כלי השעות המשמיע קול בשבת, אין לחוש לשמא יעשה כן בשבת כמו שחששו בסימן רס"ה [סעיף ד' דיין הכלי תחת המים], ולכך מערב שבת שרי, עכ"ל בקיצור.

והנה זה פשוט דמן התורה מותר לעשות בערב שבת דבר שעושה ממילא מלאכה בשבת, כמו שפסק הרמב"ם ריש פרק ג' דשבת [הלכה א']... עכ"ל.

אמנם אם עושה דבר **בשבת** שעל ידי זה יהא נעשה לאחר שעה מלאכה, דהיינו אם בשבת הוא מכין ומעמיד כלי השעות הנ"ל שעל ידי כן תידלק הנר לאחר שעה, צריך עיון אי הוי איסור דאורייתא או לא.... (ע"ש שהאריך)

וכל זה בעושה בשבת, אבל כשמעמיד הנר ומכין ומתקן הכלי שעות מערב שבת, לכאורה פשיטא דשרי. דהרי בית הלל מתירין בכולן עם השמש כדאיתא בשבת דף י"ז [ע"ב] דלא גזרו ערב שבת אטו שבת. אלא דיש לדון לאסור, דהרי סוף פרק כירה [שם] אסרו ליתן מים תחת הנר בערב שבת, וכתבו התוס' [ד"ה מפני] דכיון דלא משמע לאינשי איסור בזה גזרינן ערב שבת אטו שבת, ואם כן אפשר הכא נמי כן ?

אמנם לדינא נראה דלכל הפירושים לא דמי לנותן מים תחת הנר, דלפירש"י שכתבתי למעלה כוונתו דסבירא ליה דנותן מים בשבת הוי מלאכה דאורייתא ומכבה ממש, ולאינשי לא משמע כן, ולכך גזרו ערב שבת אטו שבת, אבל בכלי השעות הנ"ל שביררנו דאפילו עושה זאת בשבת הוי רק כגרם הדלקה ואסור מדרבנן. ובסוגיא שם מוכח דאי הוי רק כגרם לא גזרו ערב שבת אטו שבת.. ואם כן בנידון דידן נמי דהוי רק כגרם הדלקה לא גזרינן ערב שבת אטו שבת.

... ובלאו הכי נראה דאין לדמות גזירות כזו"ל להדדי, ואין לך אלא מה שגזרו ואסרו הם. ובפרט בכלי השעות הא אמרינן בסימן רנ"ב [סעיף ה'] ובסימן של"ח [סעיף ג'] דאין לגזור משום השמעת קול משום דדרך הוא לתקן מערב שבת, הוא הדין לענין זה. וגם שיש לומר מקצת טעם כמו שכתב מעלתו נ"י דבלאו הכי נוהגין לאסור להעמיד בשבת כלי שעות המשמיעין קול. ובפרט לשיטת הכל בו [סימן ל"א] גם במים תחת הנר איסורו הוא רק משום מראית העין כמבואר באליה זוטא [סימן רס"ה ס"ק ו']. ובאורח חיים סימן של"ח [שם] קיימא לן דבכלי שעות מידע ידענין דמתקנין מערב שבת, עיין שם. ולהמאירי [שבת מ"ז ע"ב] דווקא בכלי הדרך ליתן מים אחר כך, ואלו הטעמים והחששות אינם שייכים בנידון שלנו, ולכך נראה לי דשרי לתקן בערב שבת שבשבת יבטל אש מעצמו.

איברא דעדיין יש לעיין אם רשאי ליהנות מהאור הזה בשבת ויום טוב, לפי מה שכתב הראב"ד ריש פרק ד' מיום טוב [הלכה א'] שאם הוציא אש אסור בהנאה ועיין שם בלחם משנה ובמחצית השקל ריש סימן תק"ב [ס"ק א']. מיהו כבר הכריח המגן אברהם בסימן תק"א ס"ק י"ב דאפילו אם מוקצה או נולד אסור בהנאה, מכל מקום הנאה דממילא שרי. ואם כן הכא נמי הוי הנאה דממילא ושרי אפילו למאן דאוסר נולד בשבת. כן נראה לפענ"ד. ולגוף ההיתר הסכים עמדי גם הרב הגאון מוהר"ר יוסף שאול נ"י אב"ד דק"ק לעמבערג יע"א. דברי רבך הדו"ש הק' משה שיק מברעזאוו.

כיצד יבאר את לשון הרמב"ם ? הצעה לדייק מהרמ"ם לאסור להתחיל בשבת בידים אבל אין לאסור לעשות שיתחיל מע"ש.

שו"ת שואל ומשיב מהדורה תניינא חלק א סימן ה

שלום וכ"ט לכבוד הרב הה"ג החר"ף ובקי גדול ליהודים המפורסים מ' משה שיק נ"י האבד"ק ברעזאוו :
מכתבו הגיעני היום ואם אמנם אני אחוז בחבלי טרדות רבות בכ"ז חשתי ולא התמהמהתי למען כבודו ולמען למודו להשיב על אתר אשר שאל בכלי שעות שנעשה מחדש באופן שיש בו וועקיר וגם מדליק מאליו נר העומד מצדו אם רשאי להעמידו בע"ש שבשבת באשמורת תדליק את הנר ומע"ל האריך הרחיב הדבור... אבל בע"ש ודאי מותר מידי דהוי אם מדליק נר בע"ש כדי שתדלק בשבת וה"ה כאן ואף אם בשבת תדלק הנר ע"י תקון הכלי בע"ש ג"כ שרי והרי זה ודאי אינו רק גרמא בעלמא ושרי שוב נזכרתי מ"ש המג"א ס' שכ"ט ס"ק נ"ב להעמיד עלוקה ולמצוץ הדם בשבת דאסור ובחדושי הרב בסי' אבן העזר שם האריך ושם מבואר פלפולו של מעכ"ת וע"ש גם מצאתי שם דשבת חמור מנזיקין והביא דברי הש"ס ב"ק ושמתתי וע"כ לענין דינא נראה דשרי בע"ש לתקן הדבר ולא גזרינן אטו שבת דגם בשבת עצמו אפשר דאינו רק גרמא... עכ"פ בע"ש מותר כנלפע"ד :

נימוקי יוסף מסכת בבא קמא דף י.

אשו משום חציו. כאילו בידיו הבעירו כדאמרן. ואי קשיא לך א"כ היכי שרינן עם חשיכה להדליק את הנרות והדלקתה הולכת ונגמרת בשבת וכן מאחיזין את האור במדורה והולכת ונגמרת הדלקתה בשבת ולפי זה הרי הוא כאילו הבעירה הוא בעצמו בשבת וכל שכן הוא, דאילו הכא לא נתכוון להבעיר גדיש של חבירו כלל, והכא עיקר כוונתו היא שתדלק ותלך בשבת ועם כל זה תנן [שבת דף יט ב] משלשלין את הפסח לתנור עם חשיכה ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד ומעשים בכל יום וכדאמרן ? כי נענין במילתא שפיר לא קשיא לן שהרי חיובו משום חציו כזורק החץ, שבשעה שיצא החץ מתחת ידו באותה שעה נעשה הכל, ולא חשבינן ליה מעשה דמכאן ולהבא - דאי חשבינן ליה הוה לן למפטריה דאנוס הוא שאין בידו להחזירה. וה"נ אילו מת קודם שהספיק להדליק הגדיש ודאי משתלם ניזק מאחריות נכסים ידיה דהא קרי כאן 'כי תצא אש שלם ישר' ואמאי מחייב הרי מת ומת לאו בר חיובא הוא ? אלא לאו ש"מ דלאו כמאן דאדליק השתא בידים חשבינן ליה אלא כמאן דאדליק מעיקרא משעת פשיעה חשבינן ליה, וכן הדין לענין שבת דכי אתחיל מערב שבת אתחיל וכמאן דאגמריה בידים בההוא עידנא דלית ביה איסור חשיב.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן ס' / ש"ס ל"ב לנימוקי ההיתר והאיסור

מלאכה הנעשית בשבת ע"י שעון שבת בעה"כ כ' טבת תשל"ז. מע"כ נכדי אהובי וחביבי מוהר"ר מרדכי טענדלער שליט"א.
הנה בדבר שע"י חשמל (ענין העלעקטרי) אפשר ע"י מורה שעות הנעשה לכך שיעמידנו בע"ש בערב שבת באופן שיתחיל לבשל למחר ביום השבת כשעה לפני זמן האכילה, אשר אחיך נכדי היקר אהרן ברוך שליט"א שואל, הנה לענ"ד פשוט שאסור להתיר זה דהרי ע"י מורה שעות כזה יכולים לעשות כל המלאכות בשבת ובכל בתי החרושת (פעקטעריס) ואין לך זלזול גדול לשבת מזה, וברור שאם היה זה בזמן התנאים והאמוראים היו אוסרין זה, כמו שאסרו אמירה לעכו"ם מטעם זה, וגם אולי הוא ממילא בכלל איסור זה דאסרו אמירה לעכו"ם, דאסרו כל מלאכה הנעשית בשביל ישראל מצד אמירת ישראל וכ"ש מצד מעשה ישראל.
ול"ד למה שמותר להעמיד קדרה ע"ג האש אפילו רגע אחת קודם השבת שיתבשל בשבת ולא אסרו רבנן כשליכא חשש חתוי בשבת דף י"ח ע"ב, דהוא משום דכל מלאכה דעושה האדם במלאכת בשול הוא העמדת הקדרה ע"ג האש דבעצם הבשול אינו עושה האדם, ולכן בהעמדתו הקדרה ע"ג האש בע"ש הוא כגמר האדם כל מעשיו במלאכה זו דבשול ולא שייך לאסור על מה שעושה שוב האש, אבל היכא שעדיין לא שייך להחשיב כנעשה המלאכה כהא דהעמיד בע"ש את המורה שעות שיותחל המלאכה דוקא בשעה פלונית בשבת זה הרי לא נעשה בהמלאכה עדיין כלום מבע"ש, שאין להתיר מצד זה.

ועיין בני"ב ב"ק דף כ"ב ע"א שתייר על מה שהוקשה לו למ"ד אשו משום חציו היכי שרינן עם חשיכה להדליק את הנרות והדלקתה הולכת ונגמרת בשבת וכן מאחיזין את האור במדורה והולכת ונגמרת הדלקתה בשבת דהרי הוא לדידיה כאילו הבעירה הוא בעצמו בשבת, דהוא משום שחציו אינו שנחשב שאחר כך עושה אלא שבשעה שיצא החץ מתחת ידו באותה שעה נעשה הכל והוי כמאן דאגמריה בידים בההוא עידנא שהדליק שהיה זה בע"ש, ושייך טעמו גם בהא דתניא בשבת דף י"ח ע"א פותקין מים לגינה ע"ש = ערב שבת = עם חשיכה ומתמלאת והולכת כל היום כולו ומניחין מוגמר וגפריה, שתיכף הותחלה המלאכה להעשות, ואף כשהמים הם עדיין רחוקים מן הגינה אבל הא התחילו המים לילך שבהלוך זה יבואו להגינה להשקותה, וכן היה מותר מדינא ליתן חטין לתוך הרחים של מים אי לאו גזירה דמשמעת קול דאמר רבה, אף דטחינת החטים שיוטחנו בשבת לא הותחלו מאחר דכח הגלגול להרחים שיעשו הטחינה על כל החטים שהונחו שם הותחל מע"ש, אבל לא שייך זה בהעמיד מורה שעות באופן שהעלעקטרי שעושה המלאכה יתחיל לעשות מלאכתו בשעה פלונית, שעל הליכת מורה השעות שזה נעשה מתחלה קודם שנתחבר העלעקטרי לא שייך להחשיב שעושה,

ועל תחיבת העלעקטרי באופן שיתחבר בשעה פלונית בשבת הרי הוא כסוף חמה לבא דאין להחשיבו למעשיו עתה בע"ש כדאיתא בסנהדרין דף ע"ז דכה"ג לא נחשב מעשיו לחיבו דודאי לא שייך לדמות לכפתו והביאו במקום שסוף חמה לבא דהוא כמקרב הדבר אצל האש דנחשב חציו, דהא דומה זה לאישקיל עליה בדקא דמיא דרק בכח ראשון נחשב מעשיו, שא"כ אין להחשיבו ככבר נעשה בע"ש.

ומאחר שלא נחשב כנעשה מע"ש, הרי אף שלא שייך לחייבו ואף לא לאסור מדאורייתא אף לא להנ"י, דהא אין זה חציו, שלתירוץ הנ"י ענין חציו הוא דנחשב כנעשה תיכף וליכא כלל ענין חשיבות שהוא כעושה אז בשעת הדליקה, ואף אם נימא שלא כהנ"י משום דעצם סברת הנ"י לא מובן כל כך דאף אם נימא כהקושיא דנחשב מעשיו אח"כ בעת שנשרף גדישו של חבירו לא שייך זה לחיובי שבת, דלענין נזיקין הוא חייב מדין כחו כגופו דהא מפורש בגמ' דכשהכלב עשה האש הוא בדין צרורות דחייב רק ח"נ = חצי נזק =, שלכן באדם שליכא חדושה דצרורות להקל מגופו חייב נ"ש = נזק שלם = וכשהרג אדם חייב מיתה כדאיתא בדף כ"ב לר' יוחנן משום דגם על כח חייב, אבל לענין חיוב שבת לא מצינו שיהיה חייב על הכח כשבא ממעשה גופו שעשה קודם השבת, אף אם דין חציו הוא על זמן שנעשה בשבת וצ"ע דברי הנ"י, שודאי לא שייך לחייבו מדאורייתא, מ"מ מסתבר ששייך לאסור מאותו האיסור שאסרו מדרבנן אמירה לעכו"ם עוד מכ"ש דהא מה שבא מצד כחו עדיף ממה שבא מצד דבורו. ואף אם נימא דאיסור אמירה לעכו"ם הוא שאסרו מצד שליחות נמי כיון שליכא דין שליחות ממש אלא מתקנה מחמת שעושה מצד ציווי ישראל ודאי יש להחמיר על מה שנעשה בכחו דהישראל.

אבל אף אם נימא שאין לאסור אלא מה שתיקנו חכמים ואין למילף מזה לאסור גם מה שבסברא הוא חמור כיון שעכ"פ לא אסרו אף שהיה זה מחמת שלא היה ענין זה בימי חז"ל אין לזה איסור ממש מ"מ אין להתיר זה כיון שהוא דבר הראוי ליאסור. אבל יש טעם גדול לאסור מטעם אחר דהא זילותא דשבת ואף זילותא דיו"ט הא אסרו בכמה דברים וכיון שברור שאיכא זילותא דשבת הוא בכלל איסור זה ממילא אף שלא אסרו זה ביחוד דכל ענין זילותא הוא האיסור. וגם פשוט לע"ד דעושה דבר שהוא זילותא לשבת הוא עובר בידים על חיוב הכבוד שמשמע שהוא ג"כ חיוב התורה שנתפרשו ע"י הנביאים שכתב הרמב"ם ריש פרק שלשים מהלכות שבת ד' דברים נאמרו בשבת שנים מה"ת מן התורה ושנים מדברי סופרים, והן מפורשין ע"י הנביאים שלא כתב שתיקנו הנביאים משמע שהוא מדאורייתא ולשון מדברי סופרים הוא כדרך הרמב"ם שקרי לכל דבר שלא מפורש בתורה דברי סופרים אף שהוא מדאורייתא בין שהוא דבר הנלמד מג"ש ובין מה שנאמר הלכה למשה מסיני כדאיתא במ"מ ובכ"מ ריש פ"א מאישות שקידושי כסף הוא מדברי סופרים עיין שם, והוא כדא"ר אשי על פרועי ראש דבמיתה ועל ערל לב וערל בשר שאר"ח דמתורת משה רבינו לא למדנו עד שבא יחזקאל ולימדנו דגמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואגמרה אקרא בסנהדרין דף כ"ב ע"ב ובעוד כמה מקומות, וכן הוא חיוב הכבוד לשבת שהוא מהלכה ונתפרשו ע"י הנביאים בקרא, והרמב"ם שם ה"ב פירש המעשים המחוייבים לעשות לכבוד השבת, וממילא מובן דהדברים שעשייתן הוא זילותא לשבת הוא ג"כ עובר על מצוה זו דכבוד שבת ועוד גרוע דהרי עובר זה במעשה, שלכן אף שנימא שאינו בכלל הגזירות דחכמים, אבל גם בלא צורך הוא עובר במעשה על חיוב כבוד השבת, וזה שהוא זילותא הוא דבר שמובן לכל, שלכן מסתבר לע"ד שאסור להעמיד בע"ש ע"י מורה שעות שיעשה העלעקטרי למחר מלאכה.

אבל עכ"פ מה שכבר נהגו להעמיד ע"י מורה שעות לכבות הנרות דעלעקטרי שהודלקו וגם שיחזרו להדלק אח"כ בסוף היום, אין לאסור מאחר דלכבוי הנרות של המנורות הגדולות שנקראו בלע"ז לאמפן שהיו דאש ממש נהגו בכל המקומות לכבותם ע"י עכו"ם והיו גם מקומות שהיו נוהגין לחזור ולהדליקם בביהמ"ד לתפלת נעילה ביו"כ ונמשך מזה באיזה מקומות שגם בשבת לעת ערב הדליקו ע"י נכרי לאמירת המזמורים אף שכבר צוחו הרבה עיין בנוב"ק חאו"ח סימן ל"ג אבל נתן טעם להמתירן, והרמ"א /או"ח/ בסימן רע"ו סעי' ב' שנהגו רבים להקל לצוות לעכו"ם להדליק לצורך סעודה בפרט בסעודת חתונה או מילה ומשמע שבמקום צורך גדול מתיר שלכן אף שמן הראוי להחמיר ובגבולנו ביוראפ החמירו, מ"מ כיון שיש רבונותא שהתירו ונהגו כן בהרבה מקומות, אין לאסור מה שכבר נהגו להקל בהעמדת העלעקטרי בע"ש ע"י מורה שעות שיכבה וגם שידליק בשבת להזמן שהעמידו, וגם ממילא ליכא זילותא לשבת בזה וליכא טעם האחרון לאסור כיון שהיו מקומות שנהגו בזה אדרבה למצות כבוד סעודת שבת, ונשאר רק טעם הראשון שיש ג"כ לסמוך להתיר, אבל הבו דלא לוסף עלה להתיר גם לבשול ומלאכות אחרות ויש לאסור. זקנך אוהבך, בלו"נ, משה פיינשטיין.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ה סימן כד אות ה' / ה. אם יש למחות ביד מי שמבשל בשבת על ידי שעון

ולעשות מלאכת בישול בשבת ע"י שעון חשמלי שיבעיר למחר בזמן הבישול קודם האכילה, שאסרתי בסימן ס' באגרות או"ח ח"ד, אין להקל אף כשהוזמנו לשבות שבת אצל אחד שמקל בזה, כי ודאי אצלי שאין להתיר זה. ורק בהדלקת וכיבוי הנרות דחשמל שנהגו העם להתיר אין למחות, ואולי גם מותר לכתחילה. ואין למילף מזה לשאר דברים, אף שלא ידוע טעם לחלק.

ועליו במסורה למשה חלק ג עמ' פא ודיוקן בירושלמי בשיטת בית הלל. ומסורה למשה א עמ' צו.

מסורת משה א' עמ' צז

שאל למה טרמוסטט מותר בשבת ? והשבתי והסכים רבינו שמאחר שאינו מצוה מתי יפעלו וגם תלוי בשינוי בטבע אין להחשיבו כ"כ בזלזול במציאות או כאמירה לעכו"ם והוספתי שגם מאחר שגם בחול כך פועל והרבה פעמים נבנה בעצם המכונה, יותר מודגש שלא שייך שיהיה בזה זלזול, דלא שייך לחוש שילמדו מזה להפעיל שאר דברים, וגם לא שייך לאמירה לעכו"ם, ורבינו הסכים שזה חילוק טוב גם בלי תוספת חלק זה האחרון.

והוספתי לרבינו שהנה פעם שאלתי רבינו למה משתמש בשעון שמחובר למקרר שלו. והשיב לי עכשיו שבאמת זה קושיה גדולה, יותר נראה שאסור, אך כבר נתרגל בכך, ואולי הוי במין נר חשמל שמותר מצד התרגלות אבל יותר טוב לא להשתמש. ואמרתי שאולי יש להתירו ג"כ בטענה שמותר כי פועל בל ה' דקות ובמציאות אין להחשיב זה במין מלאכת מחשבת של אמירה לעכו"ם וגם אין בזה זלזול דאינו לפי ראות העולם משונה משאר מקררים שפועלים. ואמר רבינו זה טענה טובה.

מסורת משה חלק ג' עמ' פא

והוסיף רבינו שבכלל מה שטען שיש מושג של אמירה לנכרי בשעון אף שלכאורה היה מקום לטעון להיפך שאין שייך לנו לגזור גזירות חדשות שלא גזרו חז"ל מ"מ יש כמה ראיות שדבר כזה כן אוסרים דזה כמעט נכלל בעצם הגזירה ואין זה נחשב כגזירה חדשה קמח ויש ראייה לזה למשל מהירושלמי פרק א שבת סוף הלכה ה' שמביא מחלוקת ב"ה וב"ש האם מותר לאדם להניח כליו כגון רחיים להתחיל לעבוד מערב שבת ולהמשיך בשבת שב"ש אסרו מחשש שיגרום שיעשה מלאכה בשבת וב"ה מתירים מצד שלא שכיח רואים שאם כן הוה שכיח גם ב"ה היו מודים.

אמרו בית שמאי לבית הלל אין אתם מודין לנו שאין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו כל צורכן מבעוד יום ולא יכלו להשיבן (=שמוכח שמלאכה שלא הושלמה יום אסור שתימשך בשבת, ובניגוד לבית הלל שמתירים באותה מלאכה להמשיך מערב שבת). א"ר זעירא אילולי דלא מעלה רישי ביני ארייותא הוינא אמר טעמא. תמן בצל בשר וביצה דרכן להתהפך (=יש רגילות להפוך המאכל כדי לשפר בישולו ולכן אסרו כל עוד לא נתבשל כל צרכו). הכא מה אית לך מימר (=בשאר דוגמאות שהובאו בירושלמי כגון פותקין מים לגינות כו' – שבה סאין דרך לאדם להתערב תוכ"ד פעולה ולכן אין סיבה לאסור). א"ר יודן נצלו כאכילת בן דרוסאי. אסרו דבר שדרכו להתהפך עד כדי שיצלה כל צורכן מבע"י ? א"ר מנא לא מסתברא דלא מותר דינון יכלין למימר לון היאך אתם משיבין לנו מדבר שדרכו לצלות כל צורכו מבעוד יום. על דבר שאין דרכו להשרות כל צורכו מבעוד יום (=אין לאסור להניח דבר שנצלה בדרגת 'בן דרוסאי', למרות שיש רגילות להפוך אותו, כיון שאין גרף להניח מערב שבת דבר בדרגת בן דרוסאי, אלא מניחים מבושל כל צרכו ולכן לא גזרו).

כף החיים על או"ח סימן רנב

[עג] נתחדשו מעשה ידי אומן זייגר שקורין וועקאוהר, שנעשה באופן שקול דופק לעורר השחר ומדליק גם כן מעצמו נר להאיר, לכתחלה אסור בערב שבת להעמידו שידליק בשבת דאם מעמידו בשבת חייב חטאת. תשובות בן יהודה סימן קנ"א, פתחי עולם אות ל"ג:

שו"ת בן יהודה סימן קנ"א

ע"ד אשר בדק מר (= הרב זוסמן סופר אב"ד ור"מ דק"ק האלאש), בענין שנתחדשו מעשה ידי אומן זייגר שקורין וועקאוהר, שנעשה באופן שקולך דופק לעורר השחר ומדליק מעצמו נר להאיר, אם יהיה אפשר להעמיד אותה להדליק נר בשבת, בודיא אסור, או מד"ת או מדרבנן, תליא בפלוגתא של מג"א באו"ח רנ"ב עם האבן העוזר בסימן שכ"ח....

אבן העוזר בסימן שכ"ח סעיף מח: "ומזה ראינו דלטחון חטים ברחים של מים בשבת אף שהמים טוחנין אף על פי כן אסור ליתן חטים לתוך הרחיים מן התורה, דהא אפילו בנוזקין כי האי גוונא בזורק של תבירו לרחיים וניזק חייב, דהוי כזורק לתוך האש, וק"ו בשבת. וזה לא כמ"א סימן רנ"ב [ס"ק כ] שכתב שם דלא אסור רק מדרבנן וע"ש"

אולם להעמיד בע"ש נ"ל להתיר ע"פ נמוק"י... וכן כאן מותר להעמיד בע"ש, הגם שמבואר בסימן קכ"ב, שאסור לגרום גרם כיבוי מטעם שמא יעשה כן בשבת, יעוי"ש במג"א וט"ז... אבל בכלי שעות כבר נהגו כל ישראל להעמיד בע"ש כמבואר בשו"ע שם סימן רנ"ב וסימן של"ל, א"כ בודאי לא יעשה כן בשבת, ע"כ תוכן דבריו.

(תשובה המשיב בד"ה "ובהיות")

אכן אם הריחים עומדים ע"ש עם חשיכה והוא עושה פעולה ומסיר המניעה כדי שיגלגלו המים הריחין, שאם עושה כן בשבת לפי מה שכתבנו חייב חטאת, א"כ גם בערב שבת אסור סמוך לחשיכה דחיישינן להשמעת קול בכה"ג, דאם עושה כן בשבת חייב חטאת, ובהיות כן בהנהו זייגר שקורין וועקאוהר, וגם משמיע קול גדול אם עושה הפעולה בשבת להעמידה על השעה שידליק הנר, לפי מה שהוכחנו הוא חייב חטאת, א"כ בע"ש סמוך לחשיכה ג"כ אסור להעמידה שחיישינן להשמעת קול...

כלומר, לגבי נתינת חטיין לריחים של מים בשבת עצמה נחלקו המג"א והאבן העוזר כמבואר בדבריו והשואל סבר, לדון מכאן לגבי העמדת שעון בשבת שידליק נר בשבת עצמה, אולם המשיב חלק עליו, ואמר שדוקא טחינה שבמשכן היו טוחנין ביד נחלקו בכך, אולם הבערה היתה במשכן בדרכים שונות ולכן אסורה אף באמצעות השעון. ועוד חידש בד"ה "ובהיות" שאף הב"י שהתיר לתת חטיין לריחים של מים בע"ש סמוך לשבת, היינו מפני שאינו עושה שום פעולה לריחים עצמם שהם סובבים כל הזמן, אבל אם בערב שבת הוא צריך לעשות פעולה לריחים עצמם – יש לאסור גם בע"ש משום השמעת קול (ולפי"ז אם לא היה שעון מעורר ורק נר היה מתיר?).